

Vastaus kirjalliseen kysymykseen tietomurron uhrien aseman parantamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Satu Hassin /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 807/2020 vp:

Millä tavalla hallitus aikoo parantaa tietomurron uhrien asemaa,

aikooko hallitus valmistella lainsäädännön muuttamista esimerkiksi siten, että vahvaa tunnustautumista edellytetään tehtäessä taloudellisia sitoumuksia ja muutettaessa ihmisestä viranomaisten rekistereissä olevia tietoja, että tietomurron kohteeksi joutuneelle annetaan hänen niin halutessaan uusi henkilötunnus ja että parannetaan potilaan oikeuksia määrätä siitä, mitä tietoja hänestä kirjataan verkkoon?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Psykiatriakeskus Vastaamon tietomurto on tuonut mahdollisimman ikävällä tavalla esiin digitaalisen yhteiskunnan haavoittuvuuden tietoverkkorikollisuudelle ja niiden mahdolliset vaikutukset henkilöiden yksityisyyteen. Tietoverkkorikosten yhteydessä vuotaneiden henkilötietojen avulla on myös mahdollista tehdä jatkorikoksia ja aiheuttaa asianosaille muuta harmia ja vahinkoa. Tässä yhteydessä on noussut esiin, tarve tarkastella nykyisiä henkilötunnuksen käsittelytapoja yhteiskunnassa, henkilötunnuksen muuttamisen mahdollisuuksia ja vaikutuksia sekä muita toimia, joilla vahvistettaisiin luotettavien ja tietoturvallisten menettelyn käyttöä yhteiskunnan eri palveluissa ja toiminnoissa.

Tällä hetkellä vahvaa tunnistamista vaaditaan joissakin sähköisesti tehtävissä sopimuksissa ja joissakin sähköisesti tehtävissä viranomaispalveluissa, kuten rekisteri-ilmoituksissa. Asioitaessa viranomaisten digitaalisten palvelujen avulla vahvaa sähköistä tunnistamista on käytettävä, jos digitaalisesta palvelusta on mahdollista saada salassa pidettäviä tietosisältöjä nähtäväksi ja käytettäväksi. Vahvaa sähköistä tunnistamista vaaditaan myös esimerkiksi tilanteessa, jossa kuluttaja tekee kuluttajaluottosopimuksen luotonantajan kanssa sähköisesti eikä häntä ole aikaisemmin tunnistettu laissa edellytetyllä tavalla. Kuluttajansuojalain (38/1978) säännökset henkilöllisyyden todentamisesta eivät koske hyödykesidonnaisia kertaluottoja, joita tyypillisesti tarjotaan yhtenä rahoitusvaihtoehtona verkkokaupassa. Lisäksi esimerkiksi maksupalvelulaissa (290/2010) on vahvan tunnistamisen käyttöä edellyttävää sääntelyä, joka soveltuu tilanteissa, joissa henkilö ostaa verkkokaupasta hyödykkeen ja maksaa sen verkkopankkinsa kautta taikka maksukortilla tai muulla maksuvälineellä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 807/2020 vp

Oikeusministeriössä tullaan keväällä 2021 käynnistettävän kuluttajaluottosäännösten uudistamista koskevan hankkeen yhteydessä arvioimaan, tulee ko henkilöllisyyden todentamisvelvollisuutta koskevaa sääntelyä tiukentaa laajentamalla se koskemaan kaikkien kuluttajaluottosopimusten tekemistä. Kun henkilöllisyyden todentamista koskevat säännökset lisättiin kuluttajansuojalakiin vuonna 2009, tiedossa olivat lähinnä ns. pikaluottoihin liittyvät ongelmat.

Asiakkaan henkilöllisyyden todentamisvelvollisuuden laajentaminen sellaisiin taloudellisiin sitoumuksiin, joihin ryhdyttäessä laissa ei nykyisin tällaista velvoitetta aseteta, edellyttää perusteellista arviointia. Hätköiden tehdyillä muutoksilla voisi olla ennakoinnattomia vaikutuksia niin kuluttajien kuin yritysten mahdollisuuksiin tehdä sopimuksia verkossa. Viranomaisten käytäntöjen osalta olisi huomioitava myös vaikutukset perustuslain turvaamaan yhdenvertaisuuteen sekä muut mahdolliset perusoikeusvaikutukset.

Yksi suojakeino väärinkäytöksen torjumiseen on luottotietorekisteriin tehtävä vapaaehtoinen luottokieltomerkintä. Tilanne on tällä hetkellä se, että luottotietotoimintaa harjoittavat ainoastaan yksityiset elinkeinonharjoittajat. Luotonmyöntöä harkitessaan luotonantajat säännönmukaisesti tarkastavat luotonhakijan luottotiedot näistä yksityisten toimijoiden ylläpitämistä rekistereistä. Tällä hetkellä ei ole käytössä sellaista viranomaisrekisteriä, johon tieto vapaaehtoisesta luottokiellosta voitaisiin mielekkäästi tallettaa.

Parhaillaan oikeusministeriössä kuitenkin valmistellaan uutta positiivista luottotietorekisteriä, joka tulisi olemaan viranomaisen ylläpitämä. Osana positiivisen luottotietorekisterin valmistelua pyritään toteuttamaan rekisteriin vapaaehtoisesta luottokiellon mahdollisuus. Tällöin vapaaehtoisesta luottokiellon tekeminen voisi vastaisuudessa olla maksutonta.

Henkilötunnuksesta sekä sen antamisesta, korjaamisesta ja muuttamisesta säädetään VTJ-laissa. Lain 12 §:n säännös henkilötunnuksen muuttamisesta on kriteereiltään tiukka ja suppeasti tulkittava, koska henkilötunnus on tarkoitettu muuttumattomaksi ja pysyväksi. Säännös on muuttamisen perusteiden osalta tyhjentyvä. Voimassa olevaa sääntelyä ei voi soveltaa ennalta ehkäisevästi identiteettivarkauden tai tietomurron uhreiksi joutuneiden mahdollisten vahinkojen tai muiden oikeuden loukkausten ehkäisemiseksi.

Hallitus valmistelee sekä lyhyen että pidemmän aikavälin toimenpiteitä henkilötunnuksen käyttöön ja muuttamiseen liittyen. Lyhyen aikavälin toimenpiteiden tavoitteena on edistää henkilötunnuksen käyttötapoja yhteiskunnassa. Toimenpiteiden tavoitteena on vähentää henkilötunnuksella tehtävien väärinkäytösten mahdollisuuksia ja vähentää tietoturvaloukkausten ja tieto- ja viestintärikosten uhreiksi joutuneille aiheutuvaa vahinkoa väärin käsiin joutuneista identiteettitiedoista. Hallitus aloittaa valmistelevaan lakimuutostaan, joka rajatuissa tilanteissa, kuten tietomurtojen yhteydessä, antaa mahdollisuuden muuttaa henkilötunnusta identiteetin väärinkäyttämisen rajoittamiseksi. Lisäksi henkilötunnuksen käyttöä koskevia edistämistoimia, kuten kansalaisten informoimista ja hyvien käytäntöjen ohjaamista voidaan toteuttaa lyhyellä aikavälillä tämän vuoden loppuun mennessä asetettavassa henkilötunnuksen uudistamishankkeessa.

Identiteettivarkauden johdosta eri henkilöillä voi olla erilaisia tarpeita hakea estoja ja kieltoja. Estoja ja kieltoja koskeva lainsäädäntö on hajautunut. Estojen ja kieltojen hakemiseen voi myös

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 807/2020 vp

liittyä viranomaisen harkintaa. Osaa estoista ja kielloista ylläpitävät myös yksityiset tahot ja ne voivat olla maksullisia palveluja.

Lyhyellä aikavälillä on toteutettu erilaisten tietojen käsittelyä koskevien kielto- ja estopalvelujen kokoaminen yhteen paikkaan. Tiedot ja linkit ovat saatavilla sivustolla suomi.fi/fi/tietomurto. Tämä helpottaa identiteettivarkauksien uhrien tilannetta.

Henkilötunnuksen uudistustoiminpiteiden tarkoituksena on myös kokonaisuutena edistää henkilötunnuksen käyttöä nimenomaan yksilöintitarkoituksessa ja parantaa identiteetinhallinnan järjestelmää digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Se edellyttää sekä henkilötunnuksen hallintamenettelyjen kehittämistä, että myös samanaikaisesti totutuista henkilötunnuksen käsittelytavoista luopumista yhteiskunnan eri toiminnoissa. Tähän kytkeytyy myös tunnistamiseen ja pääsynhallintaan liittyvien menettelyjen parantaminen sekä lokitietojen kerääminen asiointitapahtumista, jotta mahdolliset väärinkäytökset voidaan ehkäistä ja jäljittää paremmin. Näihin tähtääviä toimenpiteitä voidaan tehdä pidemmällä aikavälillä.

Helsingissä 17.11.20

Kuntaministeri Sirpa Paatero